

Belén Tabernero,
Sara Márquez,
*Institut Nacional d'Educació Física de Castella i
Lleó.*

DIFERÈNCIES DE SEXE I EDAT EN ELS COMPONENTS DE L'ANSIETAT COMPETITIVA

Resum

Recentment hem realitzat i validat una adaptació espanyola dels qüestionaris de causes, manifestacions i estratègies d'afrontament de l'ansietat competitiva, desenvolupats originalment a la Universitat de Lovaina a partir del model d'ansietat de Rost i Schermer. En el present treball s'estudia l'existència de possibles diferències en els components de l'ansietat competitiva com una funció del sexe o de l'edat dels subjectes. Mitjançant la utilització d'anàlisi discriminant es posa de manifest que les dones atribueixen la seva ansietat en major mesura que els homes al fet de dubtar d'elles mateixes i a la por de rebre una apreciació negativa. Utilitzant anàlisis de regressió múltiple es comprova que, a mesura que augmenta l'edat, es presta menys atenció al fet de ser o no acceptat i són majors les diferències experimentades entre els requisits que imposa l'actuació i les possibilitats que el subjecte es pensa que té.

Paraules clau: ansietat competitiva, avaluació psicològica, sexe, edat.

Introducció

Basant-nos en el model seqüencial i multidimensional de l'ansietat de Rost i Schermer (1989, 1989b), s'ha desenvolupat una bateria de qüestionaris de causes, manifestacions i estratègies d'afrontament de l'ansietat competitiva (Du Bois, 1989; Vaden

Auweele, 1990). Nosaltres hem realitzat una adaptació espanyola dels qüestionaris i confirmat la validesa de construcció d'aquests mitjançant anàlisi factorial, correlació amb diferents qüestionaris d'ansietat i personalitat i estudis de fiabilitat i consistència interna (Márquez i col., 1992; Márquez, 1992).

En el present treball s'utilitzen aquests qüestionaris per a l'avaluació de les possibles diferències en els diferents components de l'ansietat competitiva com a funció del sexe i de l'edat dels esportistes.

Mètodes

Subjectes

En l'estudi van participar 331 subjectes, distribuïts de la manera següent:

- Sexe: homes (55%), dones (45%).
- Edat: menors de 18 anys (25%), de

18 a 21 anys (48%), més de 21 anys (27%).

- Esport practicat: individuals (49%), col·lectius (51%).
- Nivell de competició: provincial (21%), regional (22%), nacional (44%), internacional (14%).

Obtenció de dades

Els subjectes van respondre els qüestionaris de causes, manifestacions i estratègies d'afrontament de l'ansietat competitiva. El qüestionari parcial sobre les causes de l'ansietat conté 27 ítems, el qüestionari parcial sobre les manifestacions de l'ansietat conté 24 ítems i, finalment, el qüestionari parcial sobre les estratègies d'afrontament de l'ansietat conté 29 ítems. Basant-nos en l'estudi de validesa de construcció dels qüestionaris, s'han establert quatre escales per a les causes de l'ansietat, quatre per a les manifestacions d'ansietat i, finalment, dues escales per a les estratègies d'afrontament (Márquez, 1992; Márquez i col.,

CAUSES DE L'ANSIETAT

- E1. Ansietat cognitiva.
- E2. Falta de control de determinants externs.
- E3. Ansietat social.
- E4. Sensació d'inadequació.

MANIFESTACIONS DE L'ANSIETAT

- E5. Manifestacions fisiològiques.
- E6. Manifestacions emocionals.
- E7. Distorsions mentals i pèrdua de concentració.
- E8. Preocupació.

ESTRATÈGIES D'AFRONTAMENT

- E9. Afrontament actiu.
- E10. Afrontament passiu.

Taula 1. Escales dels qüestionaris de causes, manifestacions i estratègies d'afrontament de l'ansietat competitiva

1992). La denominació d'aquestes es recull a la taula 1.

Anàlisi estadística

Es va estudiar en quina mesura els grups de subjectes, dividits en funció del sexe, presentaven resultats diferents en les diverses escales de cada un dels tres qüestionaris d'ansietat. Per a això es va efectuar una anàlisi discriminant, tècnica estadística que permet estudiar les diferències entre una variable qualitativa o categòrica (variable criteri) i diverses de quantitatives (variables predictores) (Disch, 1989; Mardia i col., 1979). Els casos de la variable criteri han de ser membres de dos o més grups mútuament excloents, i això és el que passa per al sexe. La realització de l'anàlisi suposa l'obtenció de funcions discriminants canòniques, combinacions lineals de les variables discriminants que permeten distingir a quin grup pertanyen les dades. El grau de relació entre els diferents grups i la funció discriminant es determina mitjançant el coeficient de correlació canònica. La significació estadística de les funcions discriminants es pot avaluar mitjançant la lambda de Wilks. Aquesta és una mesura multivariant de les diferències de grups en les variables discriminants; els valors propers a 0 indiquen un alt grau de discriminació i la seva significació es pot calcular mitjançant la conversió a una aproximació de la distribució F (Klecka, 1980).

A continuació es va determinar mitjançant l'anàlisi de regressió múltiple l'existència de relacions entre l'edat, considerada com una variable criteri de caràcter quantitatiu, és a dir, susceptible de ser mesurades numèricament, i les puntuacions en les escales dels qüestionaris d'ansietat. Amb aquesta tècnica és possible examinar l'associació entre una variable no modificada (variable criteri) i una variable modificada (composició lineal de les variables predictores (Berry i Feldman, 1985; Pedhazur, 1982). La magnitud de la relació ve donada pel coeficient de regressió múltiple.

Resultats

En primer lloc es van estudiar les diferències en les diverses escales dels qüestionaris d'ansietat entre els grups de subjectes compostos segons la variable categòrica (sexe). Només es van detectar diferències significatives en els qüestionaris corresponents a les causes i a les estratègies d'afrontament de l'ansietat. Els resultats de l'anàlisi discriminant per a les causes de l'ansietat es recullen a la taula 2. En primer lloc es mostren els valors F univariants i els corresponents nivells de significació. Les dones mostren valors més elevats que els homes en totes les escales de causes de l'ansietat. Després de l'anàlisi multivariant, la força de la discriminació es posa de manifest en una correlació canònica entre variables predictores i pertinença als grups amb un valor de 0,221. Les estratègies d'afrontament mostren diferències només en l'escala "afrontament actiu", amb valors més elevats

per als subjectes del sexe femení (taula 3).

D'altra banda, es va avaluar mitjançant anàlisi de regressió múltiple la possible existència de relacions entre la variable quantitativa (edat) i els diferents qüestionaris de l'ansietat. En la taula 4 s'indica la relació existent entre les edats dels subjectes i les puntuacions en les diverses escales relatives a les causes de l'ansietat, sent aquest l'únic qüestionari on es detectaren diferències significatives. S'observa que com més gran és l'edat, més altes són les puntuacions en l'escala de "sensació d' inadequació", mentre que es redueixen les corresponents a l'escala de "falta de control de determinants externs".

Discussió

La qüestió de si hi ha alguna relació entre el sexe, l'edat o diversos factors de la personalitat i la pràctica regular d'activitats esportives ha estat objecte de

ESCALES	Homes ($\bar{x}$)	Dones ($\bar{x}$)	F	P
E1	13,66	16,37	18,99	0,001
E2	8,50	10,55	13,88	0,001
E3	7,09	8,25	4,63	0,05
E4	6,45	7,43	6,29	0,01
Correlació canònica = 0,221			Número de subjectes:	
Lambda de Wilks = 0,936			Homes = 181	
F = 0,001			Dones = 150	

Taula 2. Diferències en les escales de causes de l'ansietat en funció del sexe

ESCALES	Homes ($\bar{x}$)	Dones ($\bar{x}$)	F	P
E9	37,77	41,33	13,45	0,001
E10	8,29	8,81	1,32	NS
Correlació canònica = 0,175			Número de subjectes:	
Lambda de Wilks = 0,960			Homes = 181	
F = 0,001			Dones = 150	

Taula 3. Diferències en les escales d'estratègies d'afrontament de l'ansietat en funció del sexe

ESCALES	COEFICIENT	T	P
E1	-0,046	-0,957	0,340
E2	-0,116	-2,385	0,018
E3	-0,081	-1,635	0,103
E4	0,234	3,364	0,001
Regressió múltiple = 0,243 F = 5,13			
R ² = 0,059 P = 0,001			

Taula 4. Relació entre l'edat i les escales de causes de l'ansietat

controvèrsia des de fa anys. Kroll (1970) afirmava que l'èxit en l'esport es relaciona necessàriament amb les característiques de la personalitat. Altres autors, com Martens (1975) o Morgan (1978), critiquen aquesta visió extrema, tot i que conclouen que l'èxit esportiu evidentment ha de dependre en part de trets i estats psicològics determinats. En qualsevol cas, la personalitat ha estat de fa temps una àrea d'investigació en la psicologia de l'esport, en un intent de comprendre i predir la conducta dels atletes (Cruz, 1991). El problema fonamental d'aquesta mena d'estudis és que les característiques de la personalitat dels esportistes es relaciona simultàniament amb nombro-

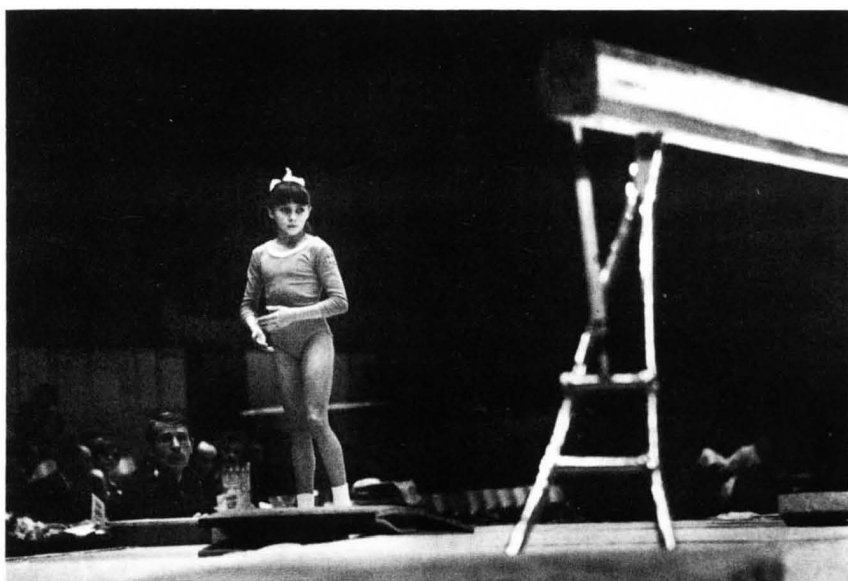
sos factors, incloent el medi ambient sociocultural i sociodemogràfic de procedència. A més, els perfils de personalitat no són homogenis ni poden ser interpretats d'una manera absoluta, sinó que sempre estan relacionats amb la població a la qual se'ls compara. Hi ha, d'altra banda, dificultats metodològiques i d'indole interpretativa. Entre els problemes metodològics s'inclouen l'operacionalització de variables problemàtiques, procediments de mostreig erroni i anàlisi estadístiques inapropiades. Entre els errors interpretatius estan les inferències inadequades de relacions causals a partir de dades correlacionals o l'existència de generalitzacions sense base suficient (Ka-

ne, 1982; Vealey, 1989). Un cop fetes aquestes consideracions de caràcter general, i deixant constància de les precaucions amb què han de ser interpretats els resultats, passem a comentar-los i discutir-los.

Les dades obtingudes en el nostre estudi suggereixen que les dones atribueixen la seva ansietat, més que els homes, al fet de dubtar d'elles mateixes i de les seves possibilitats. Així mateix, tenen més por que els homes a perdre reconeixement a conseqüència d'una actuació dolenta.

Les investigacions sobre les diferències sexuals en els nivells d'ansietat són nombroses i generalment posen de manifest que les dones puntuen més alt que els homes en mesures d'ansietat general o en ansietat-tret. Les dades recollides per Martens (1977) durant el desenvolupament del SCAT (*Sport Competition Anxiety Test*) han aportat potser la informació més extensa existent fins al moment quant a diferències sexuals en l'ansietat davant la competició. Aquestes dades, referides a l'ansietat-tret, indiquen que els valors per a aquesta són en general superiors per al sexe femení. Scanlan i Passer (1979a, 1979b) realitzaren dos estudis en joves jugadors de futbol de la mateixa zona geogràfica i també van posar de manifest que l'ansietat-tret era aparentment més elevada en les noies. Quan les dades de l'SCAT es correlacionen amb els de l'inventari de rols sexuals (Bem, 1980) s'observa que els homes amb característiques de masculinitat elevada són menys susceptibles a l'ansietat davant la competició que les dones amb la feminitat elevada (Owie, 1981).

Malgrat les dades obtingudes mitjançant l'SCAT, no s'ha trobat que hi hagi diferències sexuals quant a la importància de la percepció de l'èxit en la competició, la percepció de l'èxit/fracàs propis o la satisfacció amb les experiències esportives (Rainey i col., 1987). D'altra banda, un fet destacable és que hi ha diferències escasses en l'ansietat-estat prèvia a competicions o tasques motores (Passer,

Gimnàstica. KHOMENKO, Smolensk. URSS

1982; Sanderson, 1989). Això resulta sorprenent, ja que si l'ansietat-tret és major en el sexe femení caldria esperar que es desenvolupés una ansietat-es-tat més elevada en situacions pre-co-petitives.

Fent un enfocament multidimensio-nal, s'han examinat mitjançant el CSAI-2 (*Competitive Sport Anxiety Inventory-2*) els canvis en ansietat cognitiva, ansietat somàtica i auto-confiança en atletes de tots dos sexes del Regne Unit (Jones i Cale, 1989). L'ansietat cognitiva no va mostrar di-ferències temporals en els homes, però es va incrementar progressivament fins al moment de la competició en les do-nes. Aquestes últimes també van mos-trar un increment més precoç en la an-sietat somàtica que els homes. L'autoconfiança es mantenia estable en els homes, però davallava en dones en el moment de la competició. Altres autors (Krane i Williams, 1987) tam-bé han posat de manifest, en una mos-tra de gimnastes femenines, que es dó-na un increment marcat de l'ansietat cognitiva i una reducció de l'auto-confiança quan s'aproxima el moment de la competició, fet que atribueixen al baix nivell i experiència dels sub-jectes i a la seva menor capacitat d'au-toregulació. Tanmateix, en l'estudi abans esmentat (Jones i Cale, 1989) el nivell esportiu assolit per les dones era fins i tot superior al dels homes, com-petint moltes d'elles a nivell interna-cional.

Una explicació alternativa per a aques-tes diferències sexuals es basa en la ma-jor inclinació de les dones a informar sobre els seus sentiments, especialment de naturalesa desagradable (Briscoe, 1985; Verbrugge, 1985). Aquest fet se-ria conseqüència de les pautes de so-cialització que primen en els homes el control estret de les emocions, mentre que en les dones es permet una major expressivitat emocional. Els qüestionaris de paper i llapis són especialment susceptibles al fet que els individus dis-torsionin les seves respostes basant-se en aquestes pautes. En suport d'aques-

Game for a laugh. BURLS, John. Gran Bretanya

ta hipòtesi hi ha el fet que, quan s'es-tudien practicants d'esport col·lectius de tots dos sexes, les probabilitats d'èxit de l'equip reconegudes per les dones són sempre menors que les reconegu-des pels homes (Rainey i col., 1987). Fins i tot en un estudi de Gill i col. (1984), es va arribar a observar que les prediccions d'èxit eren d'un 100% en els esportistes del sexe masculí i només d'un 70% en els del sexe femení. Les diferències serien atribuïbles als fenò-mens culturals esmentats anteriorment i a la tendència de les dones a respondre amb un major realisme. El fet que en el sexe femení es doni una major expres-sivitat emocional també podrà contri-buir a explicar la major facilitat per al

desenvolupament d'estratègies d'afron-tament actiu detectada en el nostre es-tudi.

El nostre treball posa igualment de ma-nifest que els determinants de l'ansie-tat davant la competició varien en funció de l'edat. A mesura que augmenta es presta menys atenció al fet de ser o no acceptat i són majors les diferències ex-perimentades entre els requisits que im-posa l'actuació i les possibilitats que es pensa que es tenen.

Ja als estudis pioners de Booth (1958) s'indicava l'existència de canvis amb l'edat en les característiques de perso-nalitat dels atletes. Mitjançant la utilit-zació del MMPI (*Minnesota Multip-hasic Personality Inventory*) aquest

autor va posar de manifest que els atletes de més edat puntuaven més baix en les escales d'ansietat i responsabilitat social, mentre que a nivell escolar els subjectes eren menys adaptables, tolerants i independents.

Martens (1977), durant el desenvolupament de l'SCAT, observà que en joves esportistes hi havia diferències de tret amb l'edat. Aquestes descobertes s'han repetit en estudis posteriors (Power, 1982). No obstant, cal tenir en compte que precisament l'existència de canvis de personalitat a mesura que l'individu és socialitzat i s'adapta a la intensa subcultura de l'esport, fa que els resultats en els estudis de caràcter transversal hagin de ser interpretats amb precaució.

En un dels pocs estudis longitudinals realitzats fins al moment s'ha demostrat, amb un seguiment de diversos anys, que la pràctica de l'esport cursa amb increments del control emotiu i de la resistència a l'estrès, amb un caràcter més marcat en determinades especialitats esportives (Edgar, 1988).

Les variables estudiades, edat i sexe, es poden considerar amb variables de criteri, ja que en la literatura sovint se les relaciona amb el nivell d'ansietat. El fet que els nostres resultats apunten, en general, en el mateix sentit que les dades de diferents autors emprant altres instruments d'avaluació, és una confirmació de la validesa de criteris dels qüestionaris de causes, manifestacions i estratègies d'afrontament de l'ansietat davant la competició esportiva i de la possible utilitat d'aquests en el diagnòstic diferencial de l'ansietat competitiva.

Bibliografia

- BEM, S.L., *Bem sex-role inventory*. Consulting Psychologist Press, Palo Alto, 1980.
- BERRY, W.D.; FELDMAN, S. *Multiple regression in practice*. SAGE Publications, Londres, 1985.
- BOOTH, E.G. "Personality traits of athletes as measured by the MMPI", *Research Quarterly*, 29, 1958, pp. 127-128.
- BRISCOE, M. "Sex differences in psychological well being", *Psychological Medicine*, 1, 1985, pp. 1-46.
- CRUZ, J. "Historia de la Psicología del Deporte", en J. Riera y J. Cruz (Eds.) *Psicología del Deporte: aplicaciones y perspectivas*. Martínez Roca, Barcelona, 1991.
- DISCH, J. "Selected multivariate statistical techniques", en M.J. Safrit y T.M. Wood (Eds.), *Measurement concepts in physical education and exercise science*. Human Kinetics, Champaign, 1989.
- DU BOIS, G. *Oorzaken, verschijningsvormen en versterking van falangaast in de copetitosport: constructie van een meetinstrument*. Instituut voor Lichamelijke Opleiding, Lovaina, 1989.
- EDGAR, T. "Evaluation longitudinale de traits de personnalité de sportifs et de non sportifs", *International Journal of Sport Psychology*, 19, 1988, p. 107-118.
- GILL, D.L.; GROSS, J.B.; HUDDLESTON, S.; SHIFFLET, B. "Sex differences in achievement cognitions and performance in competition", *Research Quarterly*, 55, 1984, p. 340-346.
- JONES, J.G.; CALE, A. "Precompetition temporal patterning of anxiety and self-confidence in males and females", *Journal of Sport Behavior*, 12, 1989, pp. 183-195.
- KANE, J. "Mental and personality correlates of motor abilities", a E. Geron (Ed.) *Introduction to Sport Psychology*, Wingate Institute, 1982.
- KLECKA, W.R. *Discriminant analysis*. SAGE Publications, Londres, 1980.
- KRANE, V.; WILLIAMS, J. "Performance and somatic anxiety, cognitive anxiety and confidence change prior to competition", *Journal of Sport Behavior*, 10, 1987, pp. 47-56.
- KROLL, W. "Current strategies and problems in personality assessment in athletes", en E. Smith (Ed.) *Psychology of motor learning*. Athletic Institute, Chicago, 1970.
- MARDIA, K.V.; KENT, J.T.; BIBLY, J.M. *Multivariate analysis*. Academic Press, Londres, 1979.
- MARQUEZ, S.; SERRANO, I.; VANDEN AUWEELE, Y. *Consistencia interna de la versión española de los cuestionarios de antecedentes, manifestaciones y consecuencias de la ansiedad ante la competición deportiva*. Congreso Científico Olímpico, Benalmádena, 1992.
- MARQUEZ, S. "Adaptación española de los cuestionarios de antecedentes, manifestaciones y consecuencias de la ansiedad ante la competición deportiva: estructura factorial", *Revista de Psicología del Deporte*, 2, 1992, p. 25-38.
- MARTENS, R. "The paradigmatic crises in American sport personology", *Sportwissenschaft*, 5, 1975, p. 9-24.
- MARTENS, R. *Sport competition anxiety test*. Human Kinetics, Champaign, 1977.
- MORGAN, W.P. "Sport personology: the credulous-skeptical argument in perspective", en W.F. Straub (Ed.), *Sport Psychology: an analysis of athlete behaviour*. Mouvement, Nova York, 1978.
- OWIE, I. "Influence of sex-role standars in sport competition anxiety", *International Journal of Sport Psychology*, 12, 1981, p. 289-292.
- PASSER, M.W. "Psychological stress in youth sports", en R.A. Magill; M.J. Ash y F.L. Smoll (Eds.), *Children in sport: a contemporary anthology*. Human Kinetics, Champaign, 1985.
- PEDHAZUR, E.J. *Multiple regression in behavioral research: explanation and prediction*. Holt, Rinehart y Winston, Nova York, 1982.
- POWER, S.L.D. "An analysis of anxiety levels in track and field athletes of varying ages and abilities", *International Journal of Sport Psychology*, 13, 1982, p. 258-267.
- RAINEY, D.W.; CONKLIN, W.E.; RAINEY, K.W. "Competitive trait anxiety among male and female junior high school athletes", *International Journal of Sport Psychology*, 18, 1987, p. 171-179.
- ROST, D.H.; SCHERMER, F.J. "The various facets of test anxiety: a subcomponent model of test anxiety measurement", en R. Schwarzer; H.M. Vander Ploeg; C.D. Spielberger (Eds.) *Advances in test anxiety research*. Vol. 6. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, 1989.
- ROST, D.H.; SCHERMER, F.J. "The assessment of coping with test anxiety", a R. Schwarzer; H.M.; Vander Ploeg; C.D. Spielberger (Eds.) *Advances in test anxiety research*. Vol. 6. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, 1989b.
- SANDERSON, F.H. "Analysis of anxiety levels in sport", en D. Hackfort; C.D. Spielberger (Eds.) *Anxiety in sport: an international perspective*. Hemisphere, Nova York, 1989.
- SCANLAN, T.K.; PASSER, M.W. "Sources of competitive stress in young female athletes", *Journal of Sport Psychology*, 1, 1979a, p. 151-159.
- SCANLAN, T.K.; PASSER, M.W. (1979b). "Factors influencing the competitive performance expectancies of young female athletes", *Journal of Sport Psychology*, 1, 1989b, p. 212-220.
- VANDEN AUWEELE, Y. *Anxiété compétitive chez des athlètes belges (determinants strategies pour surmonter l'anxiété)*. VII Congrès International de Psychologie du Sport, Montpelier, 1990.
- VEALEY, R.S. "Sport personology: a paradigmatic and methodological analysis", *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11, 1989, p. 216-225.
- VERBRUGGE, L. "Gender and health: an update on hypothesis and evidence", *Journal of Health and Social Behavior*, 26, 1985, p. 156-182.